Salgótarjáni Felhívás

'45 utáni építészetünk védelméért

A XXX. Országos Műemléki Konferencia résztvevői – a kétévenként megrendezett szakmai esemény hagyományait követve – ez alkalommal is a műemlékek, épített örökségi értékek védelmével kapcsolatos időszerű témával foglalkoztak: a jelen időszakot közvetlenül megelőző korszak építészeti értékeinek sorsával, ezen értékek megőrzése terén jelentkező kihívásokkal, felelősséggel, a sürgető feladatok számbavételével.

A jelenlévők,

Tekintetbe véve, hogy az épített környezetünket formáló, alakító tevékenységnek minden korszakban vannak kiemelkedő alkotásai, amelyek önértékük alapján és pozitív környezetalakító hatásuk révén is megőrzendő értékként válnak az esztétikai értékükön túl mással nem helyettesíthető történeti kordokumentummá is, minden korszakban kifejezve és megjelenítve a nemzet egészének és a kiemelkedő személyiségeinek alkotó erejét, tehetségét; ugyanakkor

Tudatában annak az általános jelenségnek, hogy a jelenkort közvetlenül megelőző korszak alkotásait az azt felváltó új szellemében mindenkor egyfajta negatív értékelés kíséri, hiszen éppen a szemléletváltozás miatt zárul le az előző alkotási-stílus periódus, valamint

Számba véve azt is, hogy a jelentős társadalmi-gazdasági változások, és az egyre gyorsuló ütemben jelentkező környezeti kihívások alakította helyzetben az épített környezet elemeinek funkcionális átalakulása, esetenként akár teljes kiürülése, ezen elemek feleslegessé válását eredményezve az értékek megőrzése ellen ható tényező, továbbá

Felismerve, hogy e tekintetben az 1945 utáni épületek és együtteseik jelentős számban és több szempontból is különösen veszélyeztetettek, mert a veszélyeztetettség fő okai között szerepel a változások következtében fellépő *funkcióvesztés, a korszakot meghatározó ideológiával szembeni – indokolt – fenntartások, ellenérzések, illetve az alkalmazott anyagoknak és szerkezeteknek az építészeti alkotások jelentőségét látszólag súlyosan lerontó gyenge (silány) minősége*, ám mindez nem ad felmentést az értékek elherdálására, még kevésbé felhatalmazást azok elpusztítására; s ennek alapján

Tudatában annak, hogy már lezárult korszak alkotásairól, azaz meg-nem-újuló épített örökségi értékcsoportról van szó, mely épületek épített örökségünk legfiatalabb, és így a hitelességüket tekintve legépebb csoportját képezik, hiszen koruknál fogva számos eredeti, építéskori épületelemmel rendelkeznek, s ezért különös

Felelősséggel tekintve az alkotó elődök tiszteletére és az alkotásokat majdan saját örökségükként értékelő következő generációk értékvesztésének megelőzésére,

a XXX. OMK résztvevői a jelen Felhívásban alábbi javaslatokat-ajánlásokat fogalmazzuk meg:

1. Mindenek előtt, és minél előbb, el kell készíteni a korszak építészeti alkotásainak átfogó, országos vizsgálatát, az értékek lehetőség szerint teljes körű számbavételét,

2. Szükséges az értékfelmérési és cselekvési programokkal összefüggésben, részben azokat előkészítő-alátámasztó, részben azok alapján továbbfejlesztendő metodika, metodológia kidolgozása.

3. Az 1. pont szerinti számbavétel keretében szükséges az alkotások fennmaradását veszélyeztető és/vagy elősegítő körülmények, tényezők felmérése – használat, műszaki állapot, anyagminőség, környezeti összefüggések stb. – és rögzítése az összes érdekelt és

érintett számára hozzáférhető inventáriumban.

4. Az 1. és 3. pont szerinti inventárium kiértékelésével indokolt a korszak építészeti alkotásainak a megőrzési kötelezettséget meghatározó értékhierarchiáját felállítani.

5. A 4. pont szerinti értékhierarchia alapján mielőbb meg kell fogalmazni a cselekvési tervet, amely országos, regionális és helyi szinten nyújt az értékek megőrzésére vonatkozó iránymutatást.

6. A számbavétel kapcsán és/vagy azzal párhuzamosan indokolt a legértékesebb, egyben leginkább veszélyeztetett alkotásokra, épületekre, épületegyüttesekre, települési összefüggésekre - beleértve a környezetet és a kapcsolódó társművészeti alkotásokat is - vonatkozó egyedi, célzott megőrzési-hasznosítási- rehabilitációs programok, projektek kidolgozása és megvalósítása.

7. Sürgősen ki kell dolgozni az 1945 után épült, védelemre érdemes épületek helyreállításával, anyaghasználatával kapcsolatban a helyreállítási minőségkövetelményi elveket és az azokhoz kapcsolódó műemlékhelyreállítási módszertant.

8. Nem érheti hátrányos megkülönböztetés a meglévő épített környezeti elemek adaptív újrahasznosítása keretében a szóban forgó korszak épületeit, megítélésük alapja egyedül az általuk hordozott – esetenként a használati-gazdasági értékkel is megerősített – építészeti, építészettörténeti érték legyen.

9. Kiemelt fontosságú elv legyen a rehabilitációs, újrahasznosítási megközelítés érvényre juttatása, egyebek mellett a környezetet veszélyes hulladékkal terhelő bontások elkerülésére.

10. A 20. század második felének műemlék-helyreállításai a korszak építészetének jellegzetes részét képezik, ezért egy újabb beavatkozás esetén azoknak – önálló építési periódusként - ugyanolyan átfogó értékelést és védelmet szükséges biztosítani, mint a korábbi történeti rétegeknek.

11. Indokolt egy olyan, széleskörű együttműködésre épülő értékvédelmi-integrációs programot indítani, amelynek eredményes megvalósítását célszerűen kialakított ösztönzőrendszer (adókedvezmény, módszertani-, szakmai-, anyagi támogatás, stb.) segíti.

12. Az épített környezetnek és elemeinek, az építészeti értékek védelmének feladatát ellátó intézmények, jogalkotó és jogalkalmazó intézmények és szervezetek – beleértve a műemlékvédelemmel foglalkozó kormányhivatali szervezeti egységeket is - számára legyen biztosított a jelen felhívásban szereplő feladatok megvalósításához szükséges anyagi fedezet és szakmai kapacitás.

Az OMK résztvevői, szakemberek és a műemlékekkel és műemlék-helyszínekkel különböző módon és különböző mértékben foglalkozó szervezetek képviselői készen állnak az együttműködésre a Felhíváshoz csatlakozó, a javaslatok megvalósításában részt venni szándékozó valamennyi érdekelt és érintett közösséggel, szervezettel és intézménnyel.

Az OMK résztvevői köszönetüket fejezik ki a Miniszterelnökség támogatásának, továbbá Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatának, Dornyay Béla Múzeumnak és Bányászati Kiállítóhelynek, a salgóbányai Geocsodák Házának, hogy a szakmai tanácskozás a témához illő helyszínen valósulhatott meg – előre is üdvözölve a Város 2022. évi 100 éves évfordulóját!

Salgótarján, 2021. október 2.